

משרד האוצר
Ministry of Finance

אגף
הכלכלן הראשי

על תעסוקת הגברים החרדים בחודשים ינואר-יולי 2023

ספטמבר 2023

אגף הכלכלן הראשי
צוות מחקר - שוק העבודה
משרד האוצר

כותבי העבודה: כפיר בץ ואסף גבע. תודה לד"ר שמואל אברמזון, לזאב קריל ולמיכאל ריטוב על ההערות והדגשים; ולאודד ושלר על הסיוע בניתוח הנתונים.

עיקרים

- שיעור התעסוקה הנמוך של גברים חרדים הוא אחד האתגרים המרכזיים של שוק העבודה. החל משנת 2015 נבלמה העלייה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים בגילאי העיקריים (25-64) והוא היה יציב יחסית (סביב ה-52%) בשנים לאחר מכן.
- בשנת 2023 (ינואר עד יולי) חלה עלייה משמעותית יחסית בשיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרה עצמית לרמה של 55.1% - גבוה בכ-2.7 נקודות אחוז ביחס לשנת 2019 (טרומ משבר הקורונה).¹
- לפי ההגדרה המקובלת שנקבעה ע"י המועצה הלאומית לכלכלה (להלן: המועצה), שמתייחסת ללימודים של בני משק הבית בישיבה ולמגורים בישובים חרדיים, שיעור התעסוקה בינואר-יולי 2023 עמד על 52.9% והיה גבוה רק ב-0.7 נקודות ביחס לשנת 2019; כמו כן, בעוד שבשנים 2015-2021 הפערים בין שיעורי התעסוקה של גברים חרדים לפי שתי ההגדרות (הגדרה עצמית והגדרת המועצה) היו קטנים יחסית, החל משנת 2022 הם גדלו באופן משמעותי.
- החל משנת 2022 ובמיוחד בשנת 2023 חל גידול משמעותי (מעבר לקו המגמה) רק בקרב אוכלוסיית הגברים החרדים לפי ההגדרה העצמית. כלומר, אוכלוסייה גדולה יותר של גברים החלה להגדיר את עצמה כחרדית אף שאינה מוגדרת כך לפי הגדרת המועצה, יתכן שכתוצאה משינוי בתפיסה הסובייקטיבית. אוכלוסייה זו מתאפיינת ברמות השכלה גבוהות יותר, בהיקפי משרה גבוהים יותר, בשכר גבוה יותר, ובשיעורי תעסוקה גבוהים יותר; ובכך קרובה יותר במאפייניה למאפייני היהודים שאינם חרדים מאשר לאוכלוסייה החרדית לפי הגדרת המועצה. משום כך, העלייה בתעסוקה של קבוצה זו (גברים חרדים לפי הגדרה עצמית) עשויה לשקף במידה רבה את ההצטרפות לאוכלוסייה החרדית, אל מול שינויים בדפוסי התעסוקה של חרדים "ותיקים".
- הגידול המהיר באוכלוסייה החרדית לפי הגדרה עצמית בלבד (אינם מוגדרים כחרדים לפי הגדרת המועצה) מסביר כ-44% מהעלייה בשיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרה עצמית בין 2019 ל-2023 (ינואר עד יולי). שאר העלייה נובעת כמעט כולה מגידול בשיעור התעסוקה של קבוצת הגיל 55-64.

¹ הניתוח בנייר נעשה בהשוואה לשנת 2019 מתוך מטרה לבחון את שיעור התעסוקה העדכני ביחס לטרומ משבר הקורונה. כך למשל, ביחס לשנת 2021 עלה שיעור התעסוקה ב-4.4 נקודות אחוז, אולם שיעור התעסוקה ב-2021 היה נמוך במיוחד על רקע המשבר.

הקדמה

שיעור התעסוקה הנמוך של גברים חרדים הוא אחד האתגרים המרכזיים של שוק העבודה בישראל. בעבודות קודמות של אגף הכלכלן הראשי הראינו כיצד החל משנת 2015 חלה בלימה במגמת העלייה של תעסוקת הגברים החרדים; והמחשנו כיצד למידת ההשתלבות של החרדים בשוק העבודה השלכות משמעותיות על ביצועי המשק הישראלי; ושהשלכות אלו צפויות להתעצם על רקע השינויים הדמוגרפיים הצפויים בעשורים הקרובים.²

לאחרונה, פרסמה הלמ"ס כחלק מהמעקב השוטף אחר יעדי התעסוקה שנקבעו לשנת 2030 את שיעורי התעסוקה העדכניים של קבוצות האוכלוסייה השונות נכון למחצית הראשונה של שנת 2023.³ הנתונים הראו ששיעור התעסוקה של הגברים החרדים (לפי הגדרה עצמית) בגילאי 25-66 עלה בצורה משמעותית יחסית. כך, במחצית הראשונה שיעור התעסוקה שלהם עמד על 55.6% - גבוה ב-2.5 וב-3.4 נקודות אחוז ביחס לשנת 2022 ו-2019 (טרום משבר הקורונה) בהתאמה. ניתוח מאוחר יותר של משרד העבודה מצא ששיעור התעסוקה השתנה באופן לא אחיד בקבוצות הגיל השונות בקרב החרדים; זאת כשהתרומה הגדולה ביותר לעלייה הכללית בשיעור התעסוקה של חרדים במחצית הראשונה של 2023 נובעת מעלייה משמעותית בתעסוקה של קבוצת הגיל המבוגרת ביותר (גילאי +55).⁴

בעבודה זו אנו מרחיבים את הבחינה אודות המקור לעלייה האחרונה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים על בסיס ניתוח סקרי כוח אדם של הלמ"ס.⁵ אנו מתמקדים בנייתוח גילאי העבודה העיקריים (64-25)⁶ עד לחודש יולי 2023 (הנתון הזמין האחרון) ובוחנים את ההבדלים בשיעור התעסוקה לפי שתי הגדרות שונות של האוכלוסייה החרדית:

1. **הגדרה עצמית של הפרט את היותו חרדי.** החל משנת 2014 נכללה בסקר כוח אדם שאלה אודות רמת הדתיות של הפרט (כולל האפשרות לענות: חרדי). הפרסומים האחרונים של הלמ"ס ושל משרד העבודה שצוינו לעיל ניתחו את תעסוקת החרדים רק לפי הגדרה זו.
2. **הגדרת המועצה הלאומית לכלכלה (להלן: המועצה).** לפי הגדרה זו פרט מוגדר חרדי אם לפחות אחד מהשניים (הוא נכון: א) עבור הפרט או בעבור מי מבני הבית שלו, דווח כי סוג בית הספר האחרון היה "ישיבה/מדרשה גדולה"; (ב) הפרט מתגורר באחד מיישובי הגרעין החרדיים.⁷

² ראו: "על העלייה המתונה בשיעור התעסוקה של גברים חרדים", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, ספטמבר 2017.
³ בץ וקריל, "חשיבות התמריצים הכספיים להעלאת תעסוקת הגברים החרדים", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, דצמבר 2019.
⁴ "על ההשלכות הכלכליות של השתלבות חרדים וערבים בשוק העבודה בעשורים הקרובים", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, 2019.
⁵ הלמ"ס, מעקב אחר יעדי תעסוקה ממשלתיים, מתכונת חדשה החל מרבע 1 2023.
⁶ "זרקור: על עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים ב-2023", אגף אסטרטגיה ותכנון מדיניות, משרד העבודה.
⁷ המחקר נערך בסביבת המחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על קובצי רשומות פרט שהוכנו לצורך ביצוע המחקר על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ושמהם הושמטו פרטי זיהוי. בהזדמנות זאת אנו רוצים להודות לעמיתינו בלמ"ס על הנגשת הנתונים ולגב' מירב פסטרנק על הסיוע הרב.
⁸ עד לשנת 2022 פורסמו נתוני התעסוקה שקובץ יעדי התעסוקה של הלמ"ס עבור קבוצת גילאים זו ומשום שאנו עורכים את ההשוואה לאורך זמן נתמקד בקבוצה זו.
⁹ יישובי הגרעין החרדיים הוגדרו להיות: רכסים, כפר חב"ד, ביתר עילית, כוכב יעקב, מודיעין עילית, קריית יערים, עמנואל, אספר, מתתיהו ומשוואה. להרחבה ראו קובץ ההגדרות של הלמ"ס; ולוין והכהן, "שיטות לזיהוי ואפיון כמותי של המגזר החרדי", המועצה הלאומית לכלכלה, משרד ראש הממשלה, 2010.

לשתי ההגדרות ישנם יתרונות וחסרונות מסוימים. כך למשל, ההגדרה העצמית הינה פשוטה ומתארת את התפיסה הסובייקטיבית של הפרט אודות רמת הדתיות שלו, אולם יתכנו עם הזמן שינויים בתפיסות סובייקטיביות של פרטים, והגישה אינה מתבססת על התנהגותו הנגלית של הפרט (כמו למשל להתחנך במוסדות חינוך חרדיים). מנגד, הגדרת המועצה מפספסת למשל צעירים חרדים שפנו להשכלה גבוהה⁸ ומתגוררים בישובים מעורבים או מקרים של חזרה בתשובה ואימוץ אורח החיים החרדי. להגדרת המועצה יתרון כיוון שהיא מאפשרת בחינה עקבית יחסית של התוצאות בשוק העבודה של מי שהתחנך כחרדי.⁹ אין אנו מתיימרים לקבוע איזה מההגדרות הינה "נכונה" יותר. אולם לטעמנו, מכיוון שיש הצדקות לכאן ולכאן, יש לבחון את נתוני שתי הסדרות, בפרט לאחר הניתוק שחל בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים לפי שתי ההגדרות בשנת 2022 כפי שנראה בהמשך.

ממצאים

1. העלייה בשיעור התעסוקה של גברים חרדים בשנת 2022 ובשבעת החודשים הראשונים של שנת 2023 תלויה מאד בהגדרת מיהו חרדי

כפי שעלה מפרסום הלמ"ס שתואר לעיל, בשנת 2022 ובחודשים ינואר-יולי 2023 חלה עלייה משמעותית יחסית בתעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרה עצמית (תרשים 1). כך, שיעור התעסוקה בשנת 2023 היה גבוה ב-4.4 נקודות אחוז ביחס לשנת 2021 וב-2.7 נקודות אחוז ביחס לשנת 2019 (טרום משבר הקורונה).¹⁰ אמנם שיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרה זו (55.1%) נותרו נמוכים בשנת 2023 בהשוואה לגברים יהודים שאינם חרדים (87.1%) אך בכל זאת מדובר במגמת עלייה בשיעור התעסוקה שבולטת על רקע הסטגנציה שנרשמה מאז שנת 2015 ועד משבר הקורונה. עם זאת, לפי הגדרת המועצה (שמבוססת כאמור על מוסד הלימודים האחרון ומגורים בישובים חרדיים) שיעור התעסוקה של גברים חרדים עלה במידה מתונה הרבה יותר. כך, שיעור התעסוקה בשנת 2023 היה גבוה רק ב-2.1 נקודות אחוז ביחס לשנת 2021 וב-0.7 נקודות אחוז בלבד ביחס לשנת 2019 – דבר שמעלה בספק את קיומה של תחילת מגמת עלייה בתעסוקת הגברים החרדים.¹¹

ממצא בולט נוסף הוא שבשנים 2015-2021 הפערים בשיעורי התעסוקה בין שתי הסדרות היו מאד קטנים והחל משנת 2022 הם נפתחו באופן משמעותי יחסית. בחלק הבא ננסה להבין מהיכן יכולה לנבוע ההתנתקות הזו בין הסדרות.

⁸ בעבודה קודמת הראינו שבעשור האחרון חלה ירידה בשיעור הגברים החרדים הצעירים (לפי הגדרה עצמית) בעלי השכלה על תיכונית כך שלא צפויה ירידה של מספר החרדים לפי הגדרת המועצה בשל גורם זה. ראו: בץ וגבע, "על רמות ההשכלה של צעירים והשלכותיהן על צמצום הפערים בשוק העבודה" אגף הכלכלן הראשי, מאי 2023.

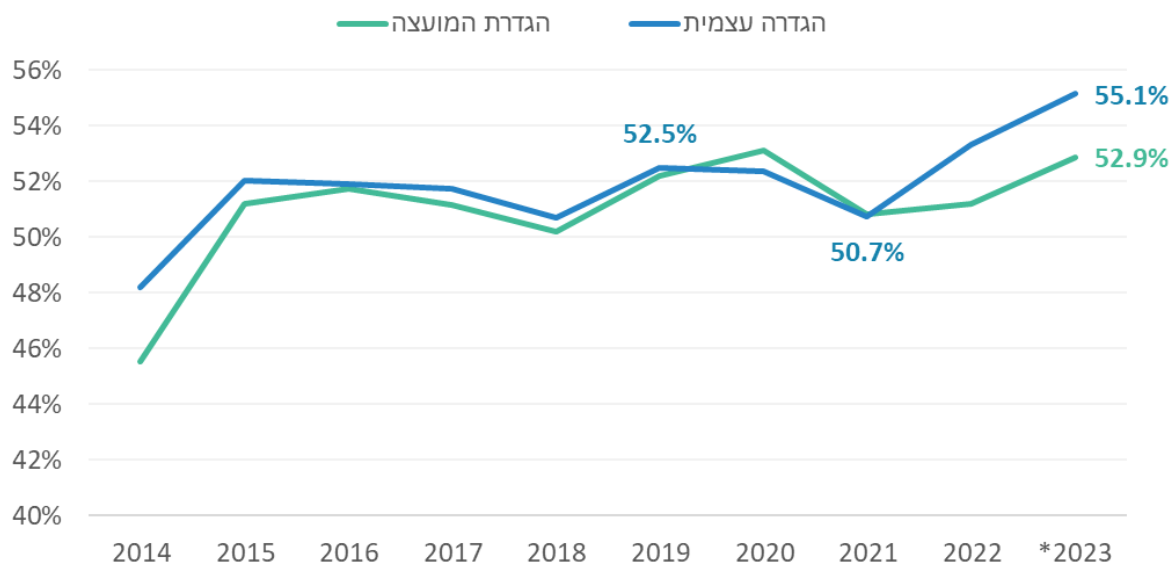
⁹ ראו גם: לוין והכהן, "שיטות לזיהוי ואפיון כמותי של המגזר החרדי", המועצה הלאומית לכלכלה, משרד ראש הממשלה, 2010.

¹⁰ בניתוח זה אנו כוללים את מי שהיה בחל"ת בתקופת משבר הקורונה כמועסק (בהתאם להגדרת התעסוקה של הלמ"ס בקובץ יעדי הממשלה), אולם הניתוח בהמשך אינו נוגע ברובו לשנים 2020 ו-2021.

¹¹ שיעור התעסוקה לפי הגדרת המועצה לחודשים ינואר עד יולי 2023 יכול להתעדכן בחודשים הבאים בשל אופן החישוב שמביא בחשבון את אפיון הפרטים בכל אחד מחודשי השנה. להרחבה ראו קובץ ההגדרות של הלמ"ס.

שיעור התעסוקה של גברים חרדים,
גילאי 25-64

תרשים 1

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023.

2. בשנת 2022 ובמיוחד בשנת 2023 חל גידול משמעותי (מעבר לקו המגמה) רק באוכלוסיית הגברים החרדים לפי ההגדרה העצמית. כלומר, אוכלוסייה גדולה יותר הגדירה את עצמה כחרדית אף שאינה מוגדרת כך לפי הגדרת המועצה

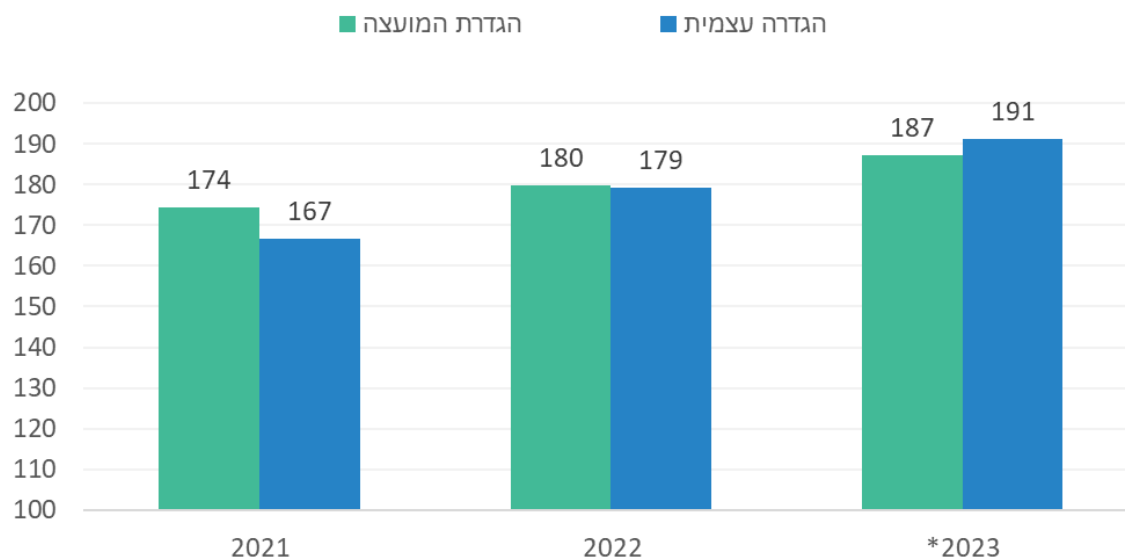
מתרשים 2 עולה שבשנת 2022 חל גידול משמעותי יותר באוכלוסיית הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית בהשוואה להגדרת המועצה. כך, בעוד שאוכלוסיית החרדים לפי ההגדרה העצמית הייתה נמוכה יותר (בכ-7 אלף נפשות) בשנת 2021, בשנת 2022 מספר החרדים לפי שתי ההגדרות היה דומה ובשבעת החודשים הראשונים של שנת 2023 התמונה התהפכה (כ-4 אלף יותר גברים חרדים לפי ההגדרה העצמית).¹²

מעבר לכך, לפי תחזית האוכלוסייה של הלמ"ס (תרחיש הביניים) מספר הגברים החרדים (גילאי 25-64) בינואר-יולי שנת 2023 אמור היה להיות גבוה ב-6% מזה של שנת 2021. בעוד שנתוני המגמה של אוכלוסיית הגברים החרדים מסכ"א לפי הגדרה עצמית וגם לפי הגדרת המועצה לשנים 2014-2021 מצביעים על קצב גידול דומה לזה של תחזית האוכלוסייה, הנתונים בפועל בשנתיים האחרונות שונים רק במקרה של ההגדרה העצמית. כך, מספר הגברים החרדים עלה בתקופה שבין שנת 2021 לינואר-יולי 2023 ב-7% לפי הגדרת המועצה אך ב-15% לפי ההגדרה העצמית – פער המשקף הבדל של כ-12 אלף איש (להרחבה ראו נספח א').

¹² אנו מוצאים שקיימת מגמה דומה גם בקרב נשים חרדיות.

אוכלוסיית גברים חרדים לפי ההגדרות השונות
גילאי 25-64, אלפים

תרשים 2

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

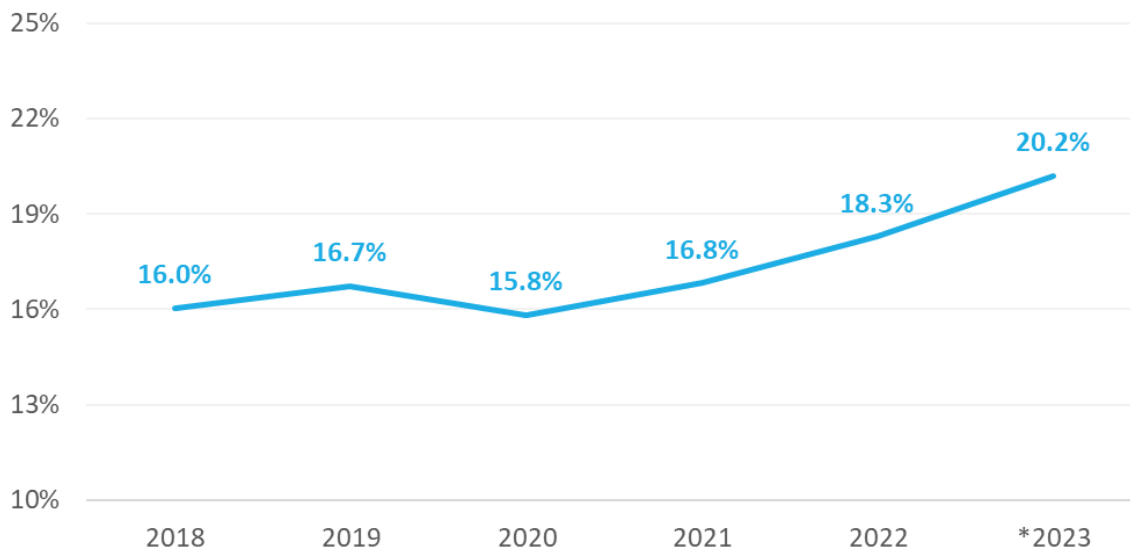
* ינואר עד יולי 2023.

העלייה במספר החרדים לפי ההגדרה העצמית משפיעה גם על התמהיל של אוכלוסיית החרדים. בניתוח הבא חילקנו את אוכלוסיית הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית (שבקרבם חלה העלייה המשמעותית יחסית בתעסוקה כפי שעלה מתרשים 1) לשתי קבוצות: א) כאלו שהגדירו את עצמם כחרדים אך אינם מוגדרים כך לפי הגדרת המועצה; ו-ב) מוגדרים כחרדים גם לפי הגדרת המועצה. בעוד שמספר הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית ומועצה עלה ב-10% בין השנים 2021 ל-2023 (מ-138.7 ל-152.7 אלף), מספר הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד עלה ב-38% (מ-28.1 ל-38.7 אלף). כך חלקם עלה מכ-17% בשנת 2021 לכ-20% בינואר-יולי 2023 (תרשים 3).¹³

¹³ נציין שבניתוח זה אנו לא עוקבים אחר אותם פרטים ובוחנים האם מי שלא הגדיר את עצמו כחרדי בשלב מסוים הגדיר את עצמו כך בשלב מאוחר יותר אלא משווים את הגידול בסך האוכלוסייה ומסיקים שהחלק שגדל (חרדים לפי הגדרה עצמית בלבד) נוספו לקבוצת החרדים לפי הגדרה עצמית. להרחבה על המספרים האבסולוטיים של אוכלוסיית החרדים לפי ההגדרות השונות ראו נספח ב'.

שיעור הגברים שמגדירים עצמם חרדים אך אינם מוגדרים כך לפי הגדרת המועצה, גילאי 25-64

תרשים 3

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023. ** שיעור מתוך סך אוכלוסיית הגברים לפי הגדרה עצמית.

הסבר אפשרי לעלייה העודפת באוכלוסיית החרדים לפי הגדרה עצמית הוא מעבר גבוה יחסית בהגדרה הסובייקטיבית מקבוצות אוכלוסייה אחרות לקבוצה החרדית ומעבר נמוך יחסית מהקבוצה החרדית לזרמים אחרים כך שסך הכל האוכלוסייה החרדית גדלה (מעבר לקצב הילודה הגבוה שצפוי להגדיל את אוכלוסיית החרדים גם לפי הגדרת המועצה).¹⁴ קיימת אפשרות דומה שהחל משנת 2021 גדל מספר העולים שמגדירים את עצמם כחרדים אך אינם מוגדרים כך לפי הגדרת המועצה, אולם מהנתונים עולה שבין השנים 2021 ל-2023 חלה ירידה במספר העולים החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד.¹⁵

הסבר תיאורטי אפשרי נוסף, שלא נראה שמתקיים בפועל, הוא שיותר חרדים התחילו ללמוד לימודים על תיכוניים לאחר הלימודים בישיבה ועל כן נגרעו מהגדרת המועצה ונתרו מוגדרים כחרדים לפי ההגדרה העצמית בלבד. אולם, הנתונים אודות כך שהגידול באוכלוסיית החרדים לפי הגדרת המועצה ממשיך את המגמה מלפני שנת 2021 (נספח א'), שאין ירידה אבסולוטית באוכלוסיית החרדים רק לפי הגדרת המועצה שיכולה להסביר את הגידול באוכלוסייה רק לפי הגדרה

¹⁴ לפי ניתוח של מוסד שורש, שיעור גבוה יחסית של מי שמגדיר את עצמו כחרדי ממשיך להגדיר את עצמו כחרדי גם בשנים מאוחרות יותר במקביל לכך שחלק מהאוכלוסייה מזרמים אחרים עוברים להגדיר את עצמם כחרדים (במיוחד מהזרם הדתי). כך, בסה"כ האוכלוסייה החרדית צפויה לגדול רק כתוצאה ממעבר בין הזרמים לאורך זמן.

דן בן-דוד, "עושים (לומדים) חשבון בישראל – מגמות דמוגרפיות מנוגדות וליבת לימודים", מוסד שורש, 2019.

¹⁵ בין 2021 ל-2023 (ינואר עד יולי) הייתה עלייה של כ-10.6 אלף חרדים לפי הגדרה עצמית בלבד. היא מוסברת מעלייה של כ-11 אלף שאינם עולים ומירידה של כ-400 עולים (כאשר בסה"כ חלקם של העולים הוא נמוך – 3.1% או כ-1.2 אלף בשנת 2023).

עצמית (נספח ב'); שהגידול באוכלוסיית החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד נבע מגידול גם בגילאים מבוגרים שאין זה סביר שפנו ללימודים על תיכונים בשלב זה של חייהם (נספח ג'-1); ושאין בשנים האחרונות עלייה בשיעור הגברים החרדים הצעירים שפונים להשכלה על תיכונת¹⁶ – כל אלו מחלישים מאד את האפשרות הזו.

אפשרות נוספת היא שקיימת סטייה מקרית זמנית באומדן האוכלוסייה של סקר כוח אדם לאוכלוסייה החרדית. בסקר נעשה שימוש במקדמי ניפוח לגודל האוכלוסייה אולם קיים אתגר מתודולוגי לנפח את גודל המדגם עבור חתכים שונים; ואמידת גודל האוכלוסייה המדויק של הקבוצות השונות, ובוודאי שלפי סוגים שונים של הגדרות חרדיות, היא אינה מטרתו המרכזית של הסקר. בהקשר זה נזכיר שנתוני שנת 2023 מבוססים עד כה על שבעה חודשים בלבד, כך שגודל האוכלוסייה החרדית לפי הגדרה עצמית עלול להתמתן בסופו של דבר בשנת 2023 כולה.

3. האוכלוסייה החרדית לפי הגדרה עצמית בלבד (שאינה מוגדרת כך גם לפי הגדרת המועצה) מתאפיינת ברמות השכלה גבוהות יותר, בהיקפי משרה גבוהים יותר, בשכר גבוה יותר, ובשיעורי תעסוקה גבוהים יותר; שבמרבית מהמקרים קרובים יותר למאפייני היהודים שאינם חרדים מאשר לאוכלוסייה החרדית לפי הגדרת המועצה

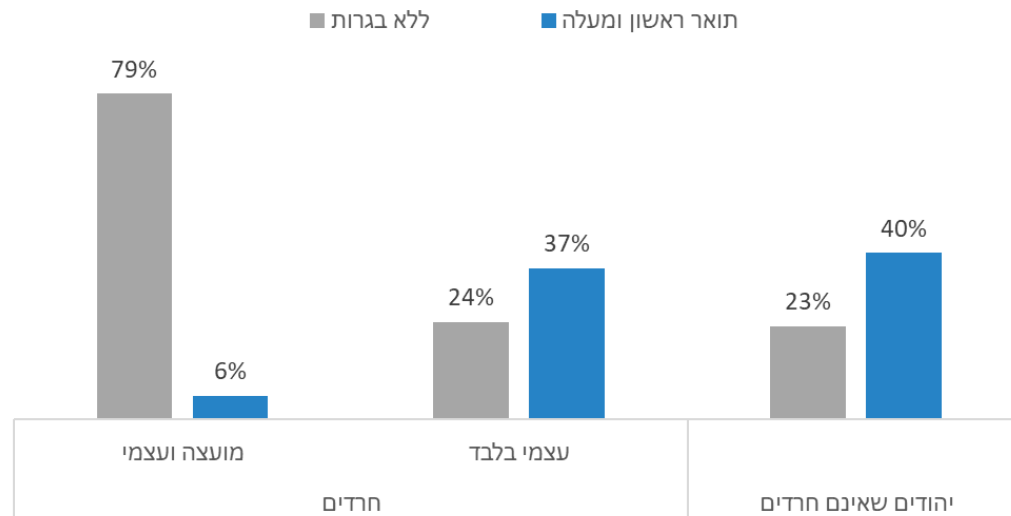
העלייה בחלקה של האוכלוסייה החרדית לפי הגדרה עצמית בלבד (שאינה מוגדרת כחרדית גם לפי הגדרת המועצה) מתוך סך הגברים שמגדירים את עצמם כחרדים עלולה להוביל לשינוי מאפייני אוכלוסיית החרדים ככל שהיא בעלת מאפיינים ייחודיים. הבדלים אפשריים אלו בתמהיל האוכלוסייה עלולים להטות גם את תוצאות האוכלוסייה החרדית בשוק העבודה ולהוות לפחות חלק מהגורם לעליית שיעורי התעסוקה של הגברים החרדים (לפי הגדרה עצמית) בשנתיים האחרונות. בניתוחים הבאים אנו בוחנים את המאפיינים המרכזיים של אוכלוסיית החרדים שהגדירו את עצמם כחרדים אך אינם מוגדרים ככאלו לפי הגדרת המועצה, בהשוואה ליתר הקבוצה (שמוגדרים כך גם לפי הגדרת המועצה) ולגברים יהודים שאינם חרדים.

מתרשים 4 עולה שגברים חרדים לפי ההגדרה העצמית בלבד דומים יחסית ברמות ההשכלה שלהם ליהודים שאינם חרדים, לעומת חרדים גם לפי הגדרת המועצה שרמות ההשכלה שלהם נמוכות באופן משמעותי. כך למשל, שיעור בעלי תואר ראשון ומעלה עומד על 6% בלבד עבור חרדים לפי הגדרה עצמית שמוגדרים כחרדים גם לפי הגדרת המועצה, לעומת כ-37% עבור גברים חרדים שאינם מוגדרים ככאלו לפי הגדרת המועצה – נמוך במעט מיהודים שאינם חרדים (40%).

¹⁶ בץ וגבע, "על רמות ההשכלה של צעירים והשלכותיהן על צמצום הפערים בשוק העבודה" אגף הכלכלן הראשי, מאי 2023.

רמות ההשכלה של גברים בגילאי 25-64, 2023*
(שיעור מהאוכלוסייה הרלוונטית)

תרשים 4

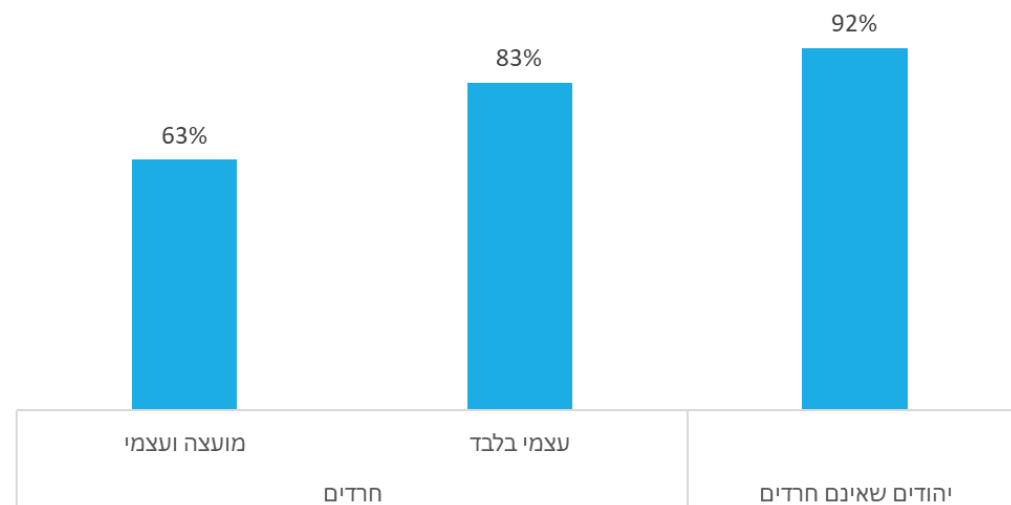
מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023.

מתרשימים 5 ו-6 עולה שגברים חרדים לפי ההגדרה העצמית בלבד מועסקים בהיקפי משרה גבוהים יותר (ב-20 נקודות אחוז) והכנסתם מעבודה גבוהה יותר (בכ-47%) מאלו שמוגדרים כחרדים גם לפי הגדרת המועצה, אך עדיין נותר פער משמעותי בהשוואה ליהודים שאינם חרדים.

שיעור מועסקים במשרה מלאה
גברים בגילאי 25-64, 2023*

תרשים 5

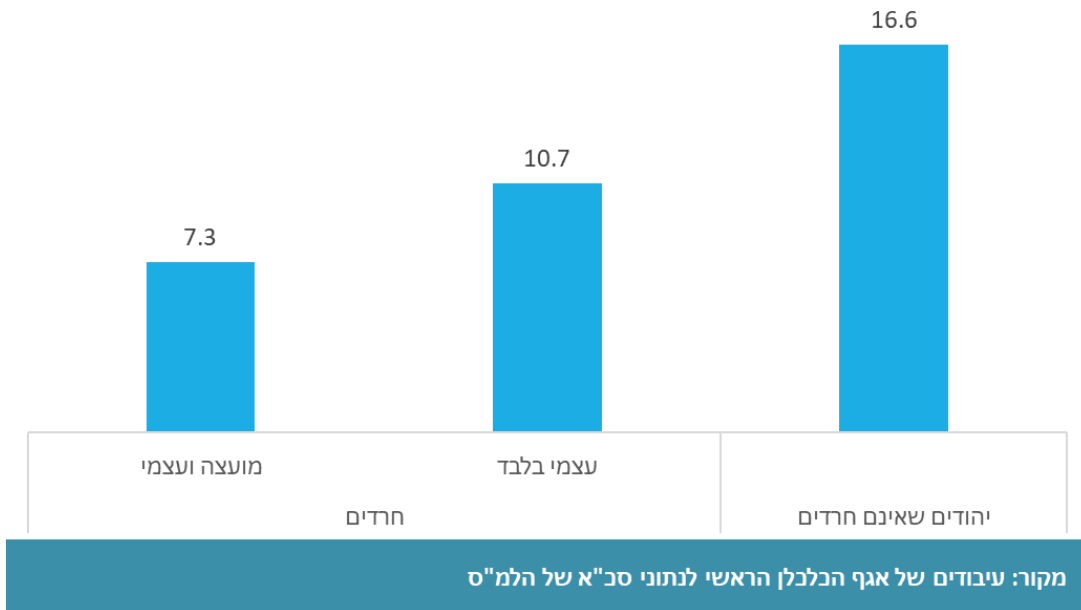

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023. מחושב מבין המועסקים בלבד.

תרשים 6

הכנסה חודשית מעבודה בשנת 2019, אלפי ₪
גברים בגילאי 25-64, 2023*

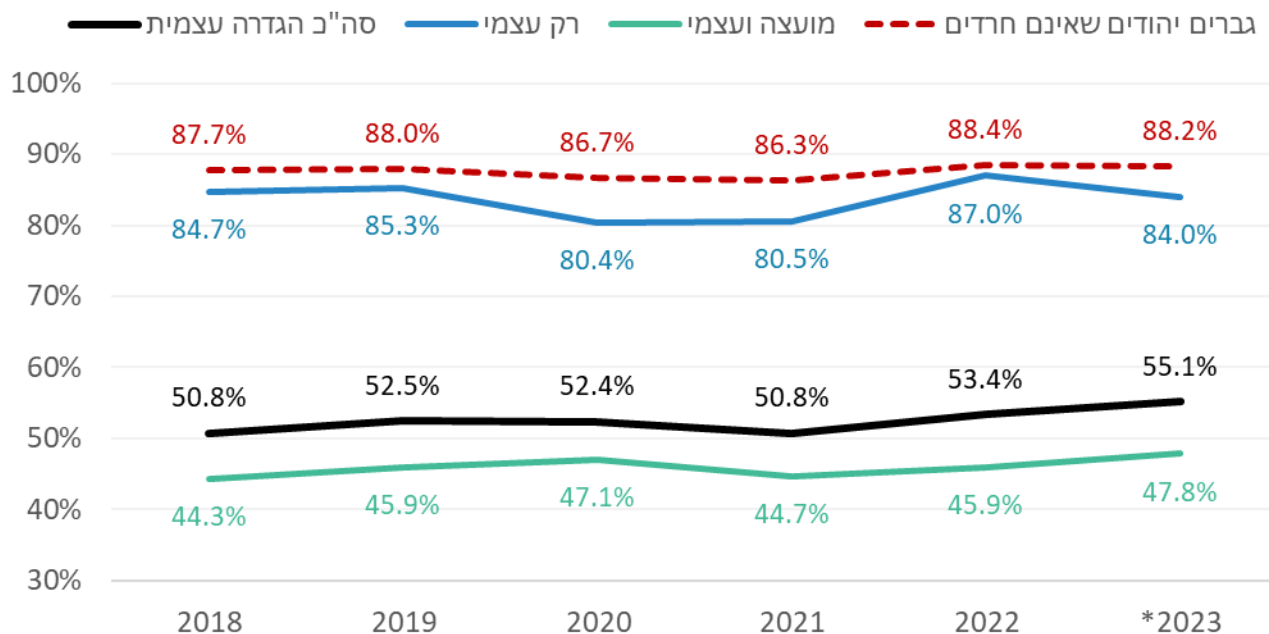
* ינואר עד יולי 2023. מחושב עבור מועסקים בלבד.

מתרשים 7 עולה ששיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי הגדרה עצמית בלבד גבוה באופן ניכר מזה של גברים חרדים גם לפי הגדרת המועצה. כך, בשבעת החודשים הראשונים של שנת 2023 עמד שיעור התעסוקה של החרדים לפי ההגדרה העצמית בלבד על 84%, לעומת 47.8% של גברים חרדים גם לפי הגדרת המועצה ורק מעט מתחת שיעור התעסוקה של גברים יהודים שאינם חרדים (88.2%).

עוד ניכר מהתרשים ששיעור התעסוקה של גברים חרדים רק לפי ההגדרה העצמית ירד בכ-3 נקודות אחוז בשנת 2023 לעומת שנת 2022 והוא נמוך במעט גם ביחס לשנת 2019 (טרום משבר הקורונה). לעומת זאת שיעור התעסוקה של מי שהוגדר כחרדי גם לפי הגדרת המועצה עלה ביחס לשנת 2022 בכ-2 נקודות אחוז והוא גבוה בכ-2 נקודות אחוז ביחס לשנת 2019. בסך הכל העלייה בתעסוקת חרדים לפי הגדרה עצמית (קו שחור בתרשים) גבוהה יותר ביחס לשנת 2019 בהשוואה לעלייה של שתי הקבוצות שמרכיבות את האוכלוסייה בשל עליית המשקל של גברים חרדים לפי הגדרה עצמית בלבד – שרמת התעסוקה שלהם גבוהה יותר באופן משמעותי.

שיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי ההגדרות השונות גילאי 25-64

תרשים 7

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סב"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023.

4. העלייה בשיעור החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד ושינוי תמהיל הגילאים מסבירים כ-44% מהעלייה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים משנת 2019. היתר מוסבר כמעט ורק מעלייה של שיעור התעסוקה בגילאי 55-64

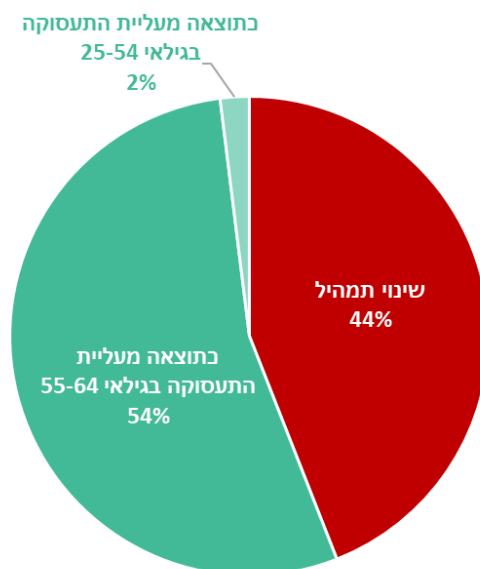
כאמור, ניתוח של משרד העבודה מצא ששיעור התעסוקה של הגברים החרדים לא השתנה באופן אחיד בשנים האחרונות בקרב קבוצות הגיל השונות. הניתוח גם העלה ששינוי תמהיל קבוצות הגיל הסביר כ-10% (0.3 נקודות אחוז) מהעלייה בתעסוקת גילאי 25-66 במחצית הראשונה של 2023 ביחס לשנת 2019; ושהתרומה הגדולה ביותר לעלייה הכללית בשיעור התעסוקה נבעה מעלייה משמעותית בתעסוקה של קבוצת הגיל המבוגרת ביותר (גילאי +55).¹⁷ עם זאת, הניתוח לא התייחס לתרומה של שינוי תמהיל האוכלוסייה בהיבט של גידול אוכלוסיית החרדים לפי ההגדרה העצמית בלבד שהינם בעלי מאפיינים שונים מאוכלוסיית החרדים לפי הגדרת המועצה כפי שתיארנו לעיל.

תרשים 8 מסכם את ממצאי פירוק הגידול בתעסוקה של הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית ביחס לשנת 2019 (טרום משבר הקורונה ולפני שחל השינוי המשמעותי בהרכב האוכלוסייה החרדית) לפי הגידול בתעסוקה בכל קבוצת גיל;

¹⁷ זרקור: על עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים ב-2023, אגף אסטרטגיה ותכנון מדיניות, משרד העבודה.

ושמביא בחשבון את השינוי בהרכב הגילאים וגם בתמהיל האוכלוסייה כפי שבאה לידי ביטוי בהגדרת מיהו חרדי.¹⁸ מהניתוח עולה שהגידול בשיעור החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד ושינוי תמהיל הגילאים (שביחד מהווים את סך שינוי תמהיל האוכלוסייה) מסבירים 44% מהעלייה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים בשנת 2023 (ינואר-יולי) ביחס לשנת 2019 (שהוא כאמור סה"כ 2.7 נקודות אחוז); כאשר לשינוי תמהיל הגילאים השפעה קטנה יחסית.¹⁹ מעבר לכך, כ-54% מהעלייה הכללית בתעסוקה נובעת מעליית שיעור התעסוקה של קבוצת הגיל המבוגרת ביותר (גילאי 55-64) והיתר (2% בלבד) נובע מעלייה בתעסוקת יתר קבוצות הגיל; זאת כשלקבוצת הגיל הצעירה ביותר (25-34) הייתה תרומה שלילית של 18% ולקבוצת הגיל 35-44 הייתה תרומה חיובית של 15% לגידול הכולל בתעסוקת הגברים החרדים (0.5- ו-0.4 נקודת אחוז בהתאמה).²⁰ בעבודה קודמת הראינו שבעשור האחרון חלה ירידה בשיעור הגברים החרדים הצעירים (לפי הגדרה עצמית) בעלי השכלה על תיכונית דבר שעשוי להקשות על השתלבותם של צעירים חרדים בשוק העבודה גם בשנים הבאות.²¹

תרשים 8 פירוק עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים משנת 2019 לפי המרכיבים העיקריים, גילאי 25-64

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* שינוי התמהיל מתייחס לשינוי שחל בשיעור החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד (ולא לפי הגדרת המועצה) ושינוי תמהיל הגילאים.
** עליית שיעור התעסוקה משנת 2019 עד 2023 (ממוצע חודשי ינואר עד יולי).

¹⁸ אנו מנתחים את השינוי בשיעור התעסוקה של כל קבוצת גיל בכל אחת משתי קבוצות האוכלוסייה שמרכיבות את אוכלוסיית הגברים החרדים (הגדרה עצמית בלבד והגדרה עצמית כולל סיווג כחרדי גם לפי הגדרת המועצה); ומפקחים על השינוי בגודל כל אחת מהקבוצות.
¹⁹ כאשר הפירוק נעשה רק לפי הגדרת החרדים (ללא שינוי תמהיל הגילאים) מתקבל שהתרומה של התמהיל היא 47% לעומת 44% כשכך כוללים את תמהיל הגילאים. כלומר, לתמהיל הגילאים ישנה תרומה שלילית קטנה לשינוי שיעור התעסוקה. ממצא זה שונה בכיוון מהממצאים של הניתוח של משרד העבודה (ששם נמצאה תרומה חיובית קטנה לתמהיל הגילאים) משום שהפירוק שאנו עושים הוא עבור קבוצות הגיל בכל אחת משתי קבוצות החרדים שנבחנו (לפי הגדרה עצמית בלבד ולפי הגדרה עצמית וגם מועצה).
²⁰ להרחבה על פירוק מרכיבי התרומה לשינוי שיעור התעסוקה ראו נספח ג'.
²¹ בץ וגבע, "על רמות ההשכלה של צעירים והשלכותיהן על צמצום הפערים בשוק העבודה" אגף הכלכלן הראשי, מאי 2023.

דיון

שיעור התעסוקה הנמוך של גברים חרדים הוא אחד האתגרים המרכזיים של שוק העבודה בישראל. במבט ראשון נראה שלפי ההגדרה העצמית חלה בשנים 2022 ו-2023 (ינואר עד יולי) עלייה גבוהה יחסית בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים בגילאי 25-64. אולם, פירוק של המרכיבים שתורמים לעליית שיעור התעסוקה מבהיר שחלק מרכזי ממנה נובע מגידול חד יחסית של האוכלוסייה שמגדירה את עצמה כחרדית אך אינה מסווגת כחרדית לפי הגדרתה המועצה (המתבססת על נתונים נגלים "אובייקטיביים") ומתאפיינת ברמות השכלה גבוהות יותר ובזיקה גבוהה יותר לשוק העבודה.

מעבר לכך, חלק מרכזי מאד מהעלייה בשיעור התעסוקה נובע מגידול חד בתעסוקת גילאי 55-64. גידול בתעסוקת קבוצת גיל זו, גם אם אינו זמני, אינו צפוי להשפיע על שיעור התעסוקה של הגברים החרדים בגילאי העבודה העיקריים בטווח היותר ארוך כפי שגידול בגילאי העבודה הצעירים יכול לתרום (חלקם של הצעירים באוכלוסייה גדול יותר ושינוי מאפייני שוק העבודה שלהם יכול לשנות את תוואי התעסוקה שלהם שנים רבות קדימה). יתרה מכך, שיעור גבוה של הגברים החרדים בגילאים המבוגרים עובדים בהיקפי משרה נמוכים ומרוויחים שכר נמוך יחסית ולכן לעלייה בשיעור התעסוקה בקרב קבוצת גיל זו השפעה מוגבלת על התוצר. כמו כן, על פי סקירת משרד העבודה, העלייה בשיעור התעסוקה בקרב קבוצת הגיל המבוגרת לוותה בירידה בשיעור העובדים במשרה מלאה, באופן שמעיד על כך שבסבירות גבוהה, רבים מהמצטרפים לשוק העבודה בקבוצת הגיל הזאת הצטרפו בשיעורי משרה נמוכים.²² מעבר לכך, נציין שביחס לשנת 2019 (טרם משבר הקורונה) חלה אף ירידה קלה בתעסוקת גברים חרדים בגילאי 25-34. בעבודה קודמת הראינו שבשעור האחרון חלה ירידה ברמות ההשכלה של גברים חרדים צעירים, דבר שצפוי להקשות על השתלבותם בשוק העבודה בעתיד.

הניתוח מדגיש גם את החשיבות של בחינת נתוני התעסוקה של הגברים החרדים לפי שתי ההגדרות שהיו נהוגות עד לאחרונה:²³ (1) הגדרה עצמית של הפרט את היותו חרדי; ו-2) הגדרת המועצה הלאומית לכלכלה שמביאה בחשבון את מוסד הלימודים האחרון ואת ישוב המגורים של הפרט. לכל אחת מההגדרות ישנם יתרונות וחסרונות ואין אנו מתיימרים לקבוע איזה מההגדרות הינה "נכונה" יותר. אולם, מכיוון שישנן הצדקות לכאן ולכאן, יש לבחון את נתוני שתי הסדרות, בפרט לאחר הניתוק שחל בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים לפי שתי ההגדרות החל משנת 2022.

²² "זרקור: על עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים ב-2023", אגף אסטרטגיה ותכנון מדיניות, משרד העבודה.

²³ ממצאי תעסוקת החרדים לפי הגדרת המועצה אינם מפורסמים בקובץ מעקב אחר יעדי תעסוקה ממשלתיים במתכונתו החדשה החל מרבע 1.2023.

פרסומים רלוונטיים קודמים

בץ וגבע, "[על רמות ההשכלה של צעירים והשלכותיהן על צמצום הפערים בשוק העבודה](#)" אגף הכלכלן הראשי, מאי 2023.

בץ וקריל, "[חשיבות התמריצים הכספיים להעלאת תעסוקת הגברים החרדים](#)", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, דצמבר 2019.

"[על ההשלכות הכלכליות של השתלבות חרדים וערבים בשוק העבודה בעשורים הקרובים](#)", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, נובמבר 2019.

"[תעסוקה ושכר בקרב גברים חרדים](#)", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, דצמבר 2017.

"[על העלייה המתונה בשיעור התעסוקה של גברים חרדים](#)", אגף הכלכלנית הראשית, משרד האוצר, ספטמבר 2017.

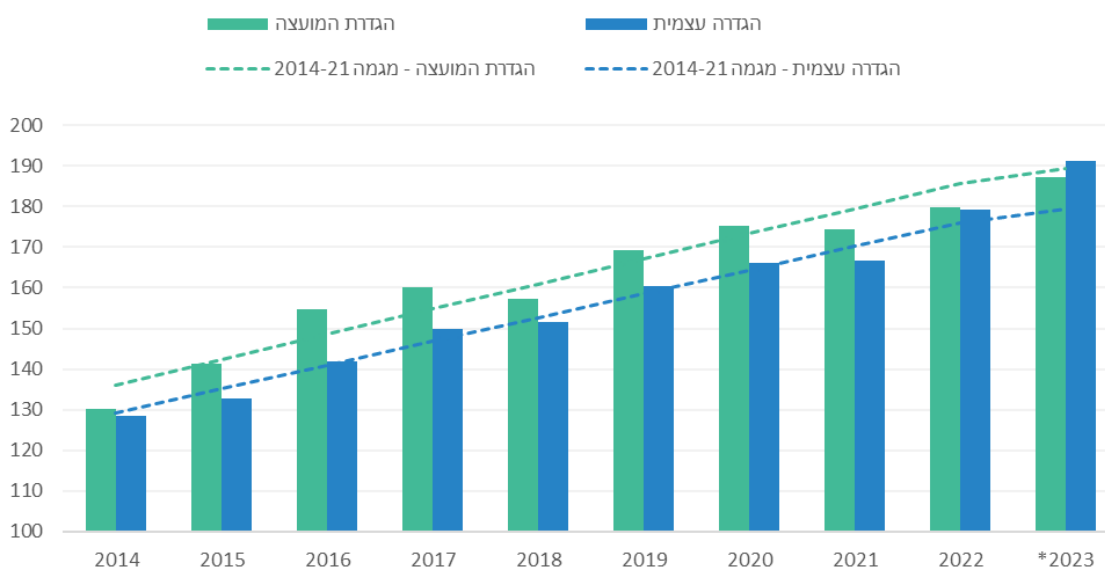
נספחים

נספח א' | מגמת גידול האוכלוסייה של גברים חרדים

תחזית האוכלוסייה של הלמ"ס מספקת אומדן לגבי קצב הגידול החזוי של קבוצת האוכלוסייה השונות.²⁴ לפי התרחיש המרכזי (חלופה בינונית) של הלמ"ס אוכלוסיית הגברים החרדים בגילאי 25-64 צפויה הייתה לגדול בכ-6% בין שנת 2021 לחודשים ינואר-יולי 2023.²⁵ תרשים נספח א' מציג את נתוני אוכלוסיית הגברים החרדים בגילאי 25-64 מתוך סקר כוח אדם של הלמ"ס. העמודות בתרשים מתארות את גודל האוכלוסייה בפועל כפי שעולה מהסקר והקווים המקווקוים בתרשים מתארים את קו המגמה של האוכלוסייה לפי שתי ההגדרות (עצמי ומועצה) על בסיס השנים 2014-2021 (לפני שחלה הקפיצה בגודל האוכלוסייה לפי ההגדרה העצמית). לפי המגמה שנצפתה עד לשנת 2021, בשתי ההגדרות אוכלוסיית החרדים הייתה צפויה לגדול בין שנת 2021 לחודשים ינואר-יולי 2023 בכ-5% - נמוך רק במעט מהצפי לפי תחזית האוכלוסייה (6%). אולם בפועל, בעוד שהאוכלוסייה לפי הגדרת המועצה אכן עלתה בסדר גודל דומה (7%) ונתרה קרובה לקו המגמה, האוכלוסייה לפי ההגדרה העצמית עלתה באופן חד בתקופה זו (15%) ובחודשים ינואר-יולי 2023 הייתה גבוהה באופן ניכר מהנתון לפי המגמה שנצפתה קודם לכן (בכ-12 אלף איש).

אוכלוסיית גברים חרדים לפי ההגדרות השונות גילאי 25-64, אלפים

נספח א'

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סב"א של הלמ"ס

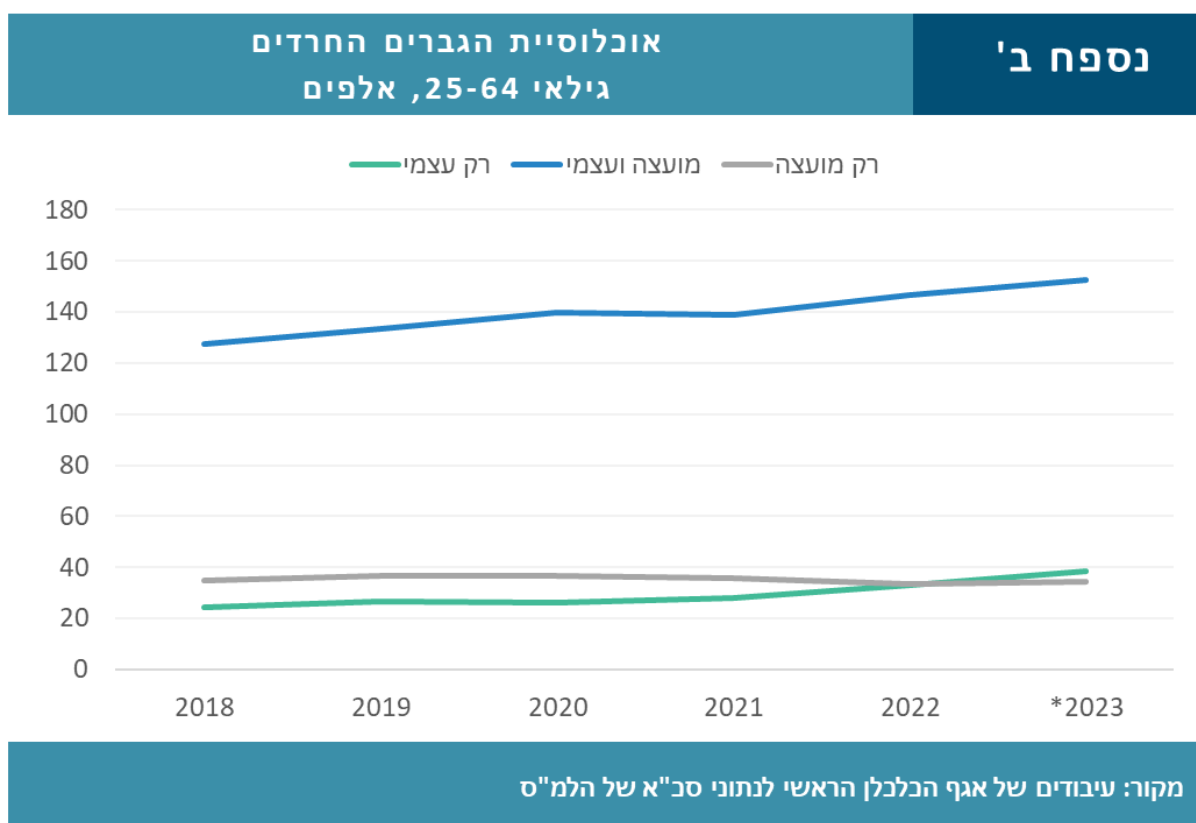
* ינואר עד יולי 2023.

²⁴ למ"ס, "תחזיות אוכלוסיית ישראל", 2019.

²⁵ עיבוד של אגף הכלכלן הראשי לנתוני התחזית שמחושבת לגודל האוכלוסייה בסוף כל שנה קלנדרית.

נספח ב' | מגמות אוכלוסיית הגברים החרדים לפי ההגדרות השונות

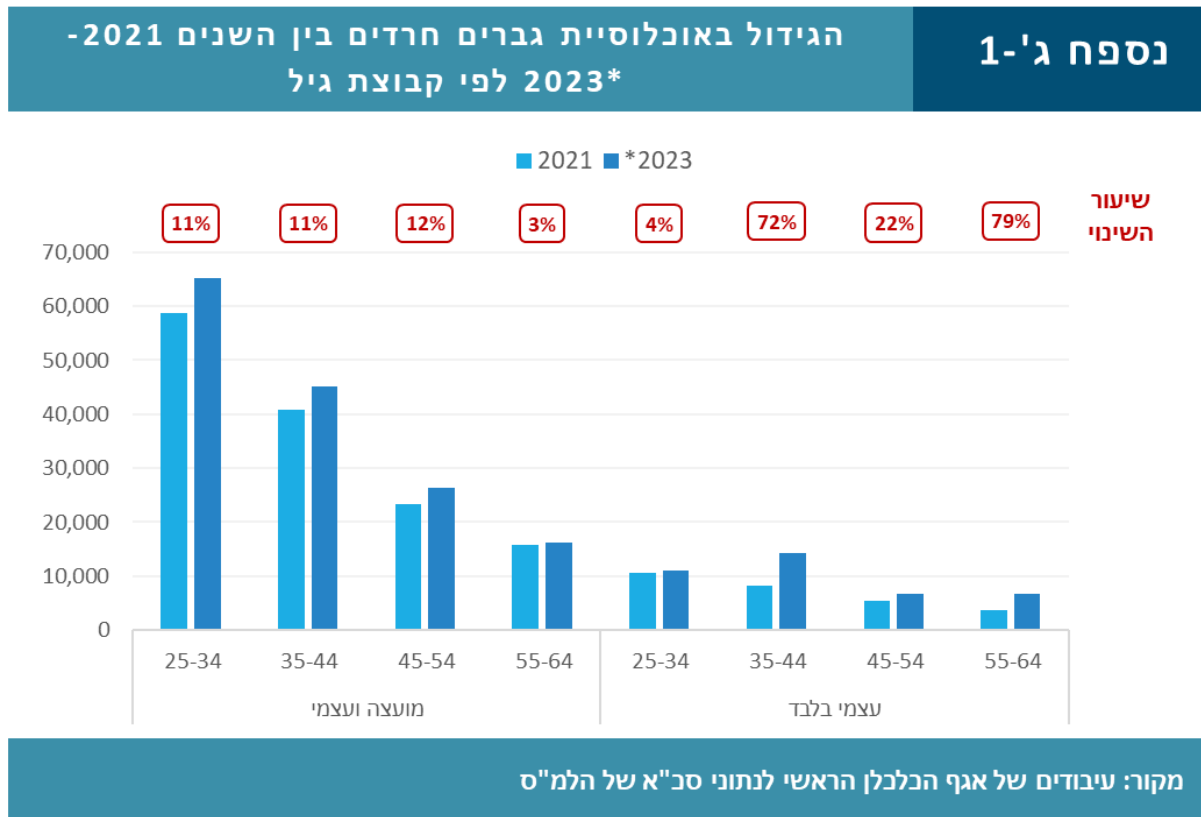
תרשים נספח ב' מציג את נתוני אוכלוסיית הגברים החרדים בגילאי 25-64 לפי החתכים השונים של הגדרות החרדי. החרדים לפי ההגדרה העצמית נחלקים לשתי קבוצות: כאלו שמוגדרים כך גם לפי הגדרת המועצה וכאלו שלא (קווים ירוק וכחול); ובאופן דומה החרדים לפי הגדרת המועצה נחלקים לשתי קבוצות: כאלו שמוגדרים כך גם לפי הגדרה עצמית וכאלו שלא (קווים אפור וכחול). מהתרשים עולה שהחל משנת 2021 חל שינוי מגמה באוכלוסיית החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד (קו ירוק) בעוד שהאוכלוסייה החרדית שמוגדרת כך לפי שתי ההגדרות (קו כחול) המשיכה את מגמת העלייה הקודמת שלה, והאוכלוסייה לפי הגדרת המועצה בלבד (קו אפור) הינה יחסית קבועה.

* ינואר עד יולי 2023.

נספח ג' | פירוק התרומה לשינוי שיעור התעסוקה

כפי שתואר לעיל, ניתוח פירוק התרומה של הגורמים השונים לשינוי שיעור התעסוקה של גברים חרדים מביא בחשבון את השינוי בהגדרת החרדים ובקבוצות הגיל השונות. כפי שהראינו, החל משנת 2022 חל גידול משמעותי באוכלוסיית הגברים שמגדירים את עצמם כחרדים אך אינם מוגדרים כך לפי הגדרת המועצה (תרשימים 2 ו-3). כפי שניתן לראות בתרשימים נספח ג'-1, ישנה שונות בגידול האוכלוסייה גם לפי קבוצות גיל, כאשר חל שינוי יחסי גבוה במיוחד באוכלוסיית גילאי 35-44 ו-55-64 לפי ההגדרה העצמית בלבד.

* ינואר עד יולי 2023.

מעבר לכך ישנה שונות גם בשינוי שיעור התעסוקה בכל קבוצת גיל לפי שתי הגדרות האוכלוסייה (לוח ג'-1). מהלוח עולה שהעלייה המשמעותית ביותר בשיעורי התעסוקה ביחס לשנת 2019 חלה בקרב מי שמוגדר כחרידי גם בהגדרה עצמית וגם לפי הגדרת המועצה בקבוצת הגיל 55-64 (18.1 נקודות אחוז).

שיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי קבוצת גיל והגדרה				לוח ג'-1
שינוי (בנקודות אחוז)	*2023	2019	קבוצת גיל	הגדרת חרדי
-1.2%	36.6%	37.8%	25-34	מועצה ועצמי
1.5%	53.0%	51.6%	35-44	
-1.6%	55.3%	56.8%	45-54	
18.1%	66.4%	48.2%	55-64	
-0.8%	86.8%	87.6%	25-34	עצמי בלבד
1.1%	93.0%	91.9%	35-44	
10.2%	82.2%	72.0%	45-54	
-20.5%	62.2%	82.8%	55-64	

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023.

לוח ג'-2 מציג את ממצאי ניתוח פירוק התרומה לגידול בשיעור התעסוקה של גברים חרדים לפי קבוצת גיל ואת תרומת שינוי תמהיל האוכלוסייה (לפי הגדרת החרדיות וקבוצת הגיל). הגידול בשיעור התעסוקה נבחן עבור חודשים ינואר-יולי 2023 ביחס לשנת 2019. מהניתוח עולה למשל ששינוי תמהיל האוכלוסייה מסביר כ-44% מהעלייה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים בשנת 2023 (ינואר-יולי) ביחס לשנת 2019 (שהם כ-1.2 מתוך גידול בסה"כ של 2.7 נקודת אחוז).

פירוק התרומה לשינוי בשיעור התעסוקה של גברים חרדים * בשנים 2019 עד 2023		לוח ג'-2
בנקודות אחוז	באחוזים (%)	
1.2%	44%	שינוי תמהיל
-0.5%	-18%	גילאי 25-34
0.4%	15%	גילאי 35-44
0.1%	5%	גילאי 45-54
1.4%	54%	גילאי 55-64
2.7%	100%	סה"כ

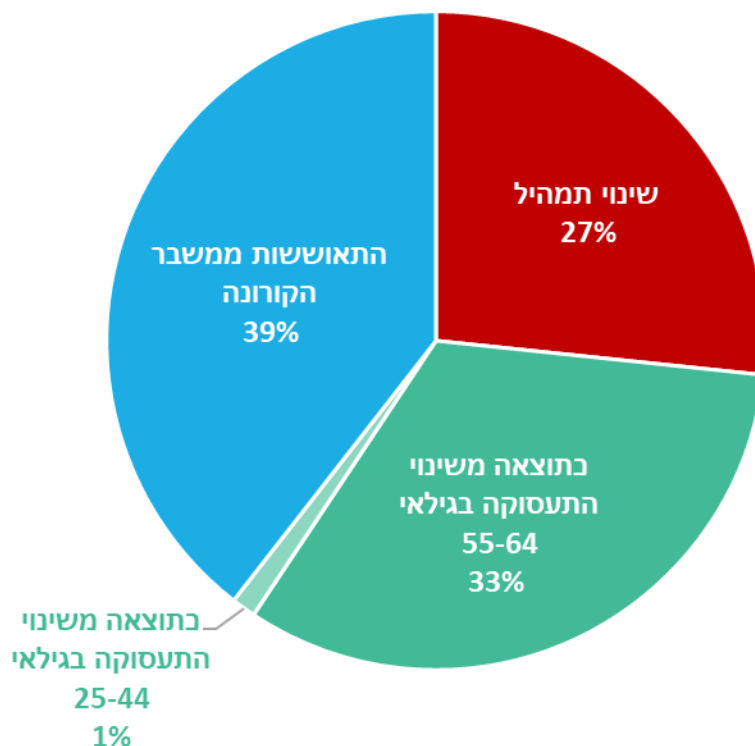
מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* סה"כ חרדים לפי הגדרה עצמית **ינואר-יולי 2023

בדומה לניתוח שהוצג בתרשים 8 לעיל, תרשים נספח ג'-2 מציג את ממצאי פירוק הגידול בתעסוקה של הגברים החרדים לפי הגדרה עצמית ביחס לשנת 2021 (בה שיעור התעסוקה היה נמוך במיוחד לאור משבר הקורונה ומאז חל השינוי המשמעותי בהרכב האוכלוסייה החרדית); תוך התייחסות נפרדת גם לתרומה הכללית שהייתה להתאוששות שוק העבודה ממשבר הקורונה. מהניתוח עולה שההתאוששות הכללית מהמשבר - החזרה לרמת התעסוקה של גברים חרדים טרום המשבר (2019) - מסבירה כ-39% מסך העלייה בתעסוקה בין 2021 ל-2023 (ינואר עד יולי), שהיא כאמור סה"כ 4.4 נקודות אחוז. מעבר לכך, שינוי תמהיל האוכלוסייה (הגידול בשיעור החרדים לפי הגדרה עצמית בלבד ושינוי תמהיל הגילאים) מסביר כ-27% מהעלייה בשיעור התעסוקה של הגברים החרדים בתקופה זו; ושליש נוסף נובע מעליית שיעור התעסוקה של קבוצת הגיל המבוגרת ביותר (גילאי 55-64). השינוי בשיעור התעסוקה ביתר קבוצות הגיל (-25-44) תורם כ-1% בלבד לעלייה הכללית של תעסוקת הגברים החרדים בתקופה זו.

פירוק עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים משנת 2021 לפי המרכיבים העיקריים, גילאי 25-64

נספח ג'-2

מקור: עיבודים של אגף הכלכלן הראשי לנתוני סכ"א של הלמ"ס

* ינואר עד יולי 2023.

משרד האוצר
Ministry of Finance

אגף
הכלכלן הראשי

